

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7.

Fylke: Sogn og Fjordane.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Selje.

Emne: Skav.

Bygdelag: Årsheim.

Oppskr. av: Bernt J. Stokkevog.

Gard: Stokkevågen.

(adresse): Årsheim.

G.nr. 11. Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Delvis.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Petrine Stokkevåg, født 25/5 - 1869.

SVAR

Ad spml. 1: Vanligvis kalt hjelpefór.

Ad " 2: Bark som brukes til for kalles "skav".

Brom er de ytterste fine grenene på løvtreene.

Rognebarken er inntil våre dager blitt benyttet som tilskuddsfor, men nu i langt mindre grad enn tidligere, idet kraftforet har avløst de før brukte hjelpefor som bark (skav), røslung, bjerkeris, tang og tare. Det er utelukkende barken av rogn som er brukt til skav her på disse kanter. Bark av andre tresorter er så vidt jeg har brakt i erfaring ikke kommet til anvendelse. Rognebarken ble brukt som nødfor sammen med de ovennevte hjelpefor når høyet holdt på å slippe opp om våren. Vanligvis var det kuene som fikk skav, idet rognbarken hadde innvirkning på rømmen, slik at den fikk en tykkere konsistens og en mer rødgul farve, som den gang var tegn på prima rømmelag/eller smør. Melken ble "satt opp" i såkalte treringer (asker) for å avgi fløten. Melkeringene var forarbeidet av older, da materialet i ringene hadde samme innvirkning på rømmen som skavet.

Til skav var det bare unge rognetre som ble felt, da barken av eldre tre var tykkere så kuene ble sårtennet og klarte ikke å tygge barken. Redskapene som ble brukt til skaving var vanligvis tollekniv og bandekniv. Noe spesielt til laget redskap bare til dette bruk hadde en ikke. Bandekniven hadde håndtak i begge ender. Andre redskap eller anlegg til avbarking er ikke kjent her i bygden. Skavingen foregikk enten inne i stuen eller ute i vedskjulet alt etter som været og tilhøvet var.

Både mannfolkene og kvinnfolkene tok del i arbeidet. For øvrig knyttet her ingen tradisjoner til skavingen.

Fremgangsmåten med skavingen var, enten holdt en

rognekjeppen i den ene hånd og spikket med den andre, eller hvis det var en større stokk la man den an mot en vegg eller stol og brukte bandekniv, som man førte med begge hender.

Noe serskildt navn på veden som ble avbarket hadde en ikke og den ble brukt sammens med den øvrige ved uten noe spesielt formål. Lengden av kjeppene eller stokkene kunne være høyst forskjellige alt efter som tilfanget var, som regel var de lenger enn vanlig brenneved.

I stedet for ordet skave bruker en her i bygden som regel ordet "smide", det er det samme som "å spikke". Der-for heter det her "å smide rognebork". Ordet skave derimot blir ofte benyttet i samme forbindelse som ordet skrape.

Skavet skulle være ganske finskåret ellers fikk kuene det i vrangstrupen. Intet av veden måtte følge med barken, og dersom barken var serdeles tykk ble den skavet av i to lag. De ytterste tynne grenene skar en av og omlag blyant tykkelse og gav kreaturene.

Imidlertid er nu skav gått ut som hjelpefor, det er bare noen få som ennå benytter seg av rognebark til nødfor.

Stokkevåg, 20. april 1954.

Har senere fått opplyst at på enkelte gårder brukte man århugge seljegrøner som man bar inn i fjøset til sauene.

Her i bygden brukes ~~et uttrykk om en som er riktig~~ skrubbsulten "han er som han er kommet fra skavskogen". Dette ordtak stammer øyensynlig fra den tid man brukte og dra til skogs etter skav-ved.

Stokkevåg, 4. juni 1954.

Norsk Etnologisk Gransking,

Norsk Folkemuseum,

Bygdøy.

Mottatt Deres brev av 25. mai d.å. og det gleder meg at Dere er tilfreds med mitt arbeid.

Som svar på Deres spørsmål ang. skav kan meddeles at de gitte opplysninger refererer seg i alt vesentligst fra min hjembygd Årsheim i Selje, hvor skav har vært i bruk i uminnelige tider, og til dels ennå benyttes på to - tre bruk her. Når Deres medarbeider hevder at skav ikke har vært brukt i Selje medfører dette ikke sin riktighet, jfr. uttrykket "det er som han er kommet fra skavskogen", som er vanlig uttrykk her i bygden, og som trolig skriver seg fra den tid folk brukte å dra til skogs etter skav. Kanskje det er lokalt d.v.s. at det er oppstått nettopp her.

Som kanskje kjent er Selje et skogfattig herred og enkelte bygder er helt skog-løse. Hvorvidt de negative svar stammer fra slike skogløse bygder i Selje vet jeg ikke, men det kan tenkes. Imidlertid har jeg brakt i erfaring at det ikke er bare på Årsheim skav har vært brukt. Min far, som var født på gården Sandvik søndre, fortalte at de brukte meget skav der i hans barndoms tid. For øvrig har gården Grytting, som er utlagt av prestegården i Selje, brukt skav til ganske nylig. Den forrige eier av gården Sletteberg i Selje (han fraflyttet bruket i 1950) benyttet rognebark til for, ikke p.g.a. formangel, men fordi at han hadde fått erfaring av at skavet ga bedre rømme og/eller smør. Nevnte gårdbruker var meget tradisjonbundet og holdt meget på gamle skikker og sedvaner.

Uten om det anførte har jeg intet å meddele ang. skav.

Med hilsen

Bernt J. Stokkevåg

Bernt J. Stokkevåg

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

9526